

DISCURSOS

LLEGITS EN LA

“REAL ACADEMIA DE BUENAS LETRAS”

DE BARCELONA

EN LA SOLEMNE RECEPCIÓ PUBLICA DE

D. FERRAN VALLS Y TABERNER

EL DÍA 30 DE MAIG DE 1920

BARCELONA

IMP. «LA RENAIXENSA.»—XUCLÀ, 13

1920

DISCURSOS

LLEGITS EN LA

“REAL ACADEMIA DE BUENAS LETRAS”

DE BARCELONA

EN LA SOLEMNE RECEPCIÓ PUBLICA DE

D. FERRAN VALLS Y TABERNER

EL DÍA 30 DE MAIG DE 1920

BARCELONA

IMP. «LA RENAIKNSA.» —XUCLÀ, 13

1920

NOTA

La ortografia ab que està imprès aquest treball no es la usual del autor.

LES GENEALOGÍES DE RODA

Ò DE MEYÀ

SENYORS ACADEMICHS:

Per deferent benevolença vostra, de la qual vos en resto molt vivament reconegut, rebo ara l'honor d'ingressar en aquesta venerable Academia, de tradició gloriosa, a les tasques de la qual me serà grat de cooperar, si bé en la escassa mida de les meves aptituds, sempre, però, ab aquella càlida amor que per les coses de Catalunya més íntimament que ningú podem sentir els que tenim la sort de ser catalans.

No sols per cumplir ab un deure de consuetudinaria cortesia, sinó també obehint a un sentiment sincer de respecte y de fonda consideració envers el meu immediat precessor en el lloch que vinch a ocupar avuy entre vosaltres, vull dedicar ara un recort a la seva personalitat y als seus principals treballs.

Nat a Vélez-Rubio (en la província d'Almería), D. Joan Rubio de la Serna vingué de jove a Barcelona, acabant en la nostra Universitat els seus estudis de Dret y fixant aquí en definitiva la seva residència. En 1881 certa troballa casual de ceràmica antiga en una seva finca de Cabrera de Mataró, va impulsar al senyor Rubio de la Serna a practicarhi determinades exploracions que donaren per resultat el descobriment d'una necròpolis pre-romana, del qual ell ne va donar compte tot seguit al ilustre arqueòlech F. Lenormant, y aquest se'n va ocupar a la *Gazette Archéologique*. Mentrestant el propi descobridor va anar estudiant científicament els diversos objectes trobats en ses escavacions, els quals havia colleccionat. De moment va editar un *Estudio descriptivo de la colección de objetos de arte italo-focense descubiertos en la villa de Cabrera*; y més endavant va redactar una intel·ligent y detallada *Noticia de una necrópolis anterromana descubierta en Cabrera*

de Mataró, la qual va publicar a Madrid en 1888 en les *Memorias de la Real Academia de la Historia*. Relacionades ab les seves troballes de Cabrera, hont va prosseguir encara les escavacions, ò ab els resultats d'exploracions practicades en sa comarca natal va publicar també el senyor Rubio de la Serna alguns articles d'investigació arqueològica en el *Boletín* de la mateixa Academia, en *La España Regional* y més tart, quan formava ja part de la nostra Academia de Bones Lletres, en el bolletí d'aquesta; al ingressar en la qual va disertar sobre un tema sempre tan ple d'interès com es el dels primers habitants de la Península ibèrica. El senyor Rubio de la Serna havia publicat també una monografia històrica respecte la seva població nadiua. Una seriosa discreció domina en els esmentats estudis del respectable arqueòlecli, a la aportació científica del qual en el camp de la nostra prehistoria cal tributar el merescut elogi.

Senyors: Vaig ara a tractar d'un tema respecte al qual diferents vegades, però sempre més ò menys incidentalment, han estat consignades diverses indicacions y emeses variades opinions, les quals, al meu entendre, convé sotmetre en conjunt a revisió, bo y donant a conèixer alguns nous esclariments. Vaig a parlar de les *Genealogies de Roda ò de Meyà*.

Les Genealogies de Roda ò de Meyà

Són aquestes unes antigues genealogies de les primeres families reynals de Navarra y d'algunes de les primitives cases comtals pirenenques. Constituexen un document de remarcable interès, l'auxili del qual es quasi indispensable per al qui tracta d'esbrinar els orígens de la historia pirenenca mig-eval; però cal reconèixer qu'elles són de per sí insuficients y qu'en alguns detalls estàn equivocades. No tothom els hi ha concedit la mateixa autenticitat, ni idèntica antiguetat, ni igual valor històrich; en realitat, aquestes genealogies han estat molt discutides.

El manuserit de Roda ò de Meyà

Les *Genealogies de Roda ò de Meyà* solen ésser conegudes ab un ò altre d'aquests dos noms de lloch (encara que preferentment ab el segon) perque'l més antich manuserit que les conservava (perdut l'original) havia pertenescut a la catedral de Roda y després fou possehit per don Manuel de Abbad y Lasierra, Prior

de Meyà de 1773 a 1785 (1), que l'havia adquirit ab altres volums procedents de la llibreria de don Joseph Dormer, Cronista d'Aragó, al qual havia estat dexat en préstech per aquella Seu.

Aquest antich manuscrit, que a més de les genealogies contenia'lls set llibres de la Historia d'Orosi y altres cròniques y anals, es avuy, malauradament, perdut; però, ultra un índex detallat de son contingut, se'n conserven actualment a Madrid, a la biblioteca de la Real Academia de la Historia, una copia de bona part d'ell (2), escrita primorosament sobre vitela, en 1780, per don Francesch Xavier de Santiago Palomares (el qual al ensems que un gran calígraf era un excelent paleògraf) (3), altra copia en paper feta per En Francesch Llobet y Mas (que després de don Manuel Abbad fou Prior de Meyà), uns facsimils d'alguns dels folis (4), dibuxats en 1777 pels germans Antoni y Gregori Barcones y servint d'il·lustració a un *Indice de varios códigos antiguos que existen en los Archivos de la Corona de Aragón* (redactat pel susdit Abbad y Llassierra) (5) y altres facsimils anàlechs (deguts probablement als matexos germans Barcones) qu'acompanyen el volum II d'un *Ensayo diplomático dispuesto con permiso de Su Magestad bajo la dirección de la Real Academia de la Historia, por D. Manuel de Abbad y Llassierra, Prior de Meyà, académico de número, asociado con D. Francisco Xavier de Santiago Palomares, oficial del Archivo de la primera Secretaría de Estado, individuo de la misma Real Academia y de la Sociedad Bascongada, (1781)* (6), qu'es un tractat de paleografia molt interessant y ben documentat. Aquests facsimils (alguns dels quals ho són de folis corresponents a les genealogies) executats ab gran perfecció y escrupolositat, donen idea clara del tipus de lletra de les diverses parts del antich manuscrit, respecte l'època del qual han estat emeses variades opinions.

(1) Aquest manuscrit fou donat per Abbad y Llassierra al comte de Campomanes, segons anotà'l P. Casaus.

(2) Signatura: Est. 26, gr. 1, n.º 9. *Colección de diferentes cronicones antiguos que se hallan en un códice gótico ms. en vitela a fines del siglo IX, el qual parece haber sido de la santa iglesia de Roda, copiados fielmente de su original y demostrados sus caracteres para el uso de la Real Academia de la Historia, de orden de su director el ilustrísimo señor D. Pedro Rodriguez Campomanes por Francisco Xavier de Santiago Palomares. Año de MDCCLXXX.*

(3) Cotarelo, *Diccionario de calígrafos españoles.*

(4) Alguns altrés facsimils y extractes y la copia de les genealogies se troben també en el ms. 143 de l'Arxiu de la C. d'Aragó.

(5) Signatura: A, n.º 6, est. 23, gr. 1.ª

(6) Signatura: 12, 23, 1. A, 3.

En la *Noticia* qu'encapsala la copia de Palomares (redactada probablement per Abbad y Lasierra) es atribuït el manuscrit de Roda ò de Meyà a les darrerries del segle IX; y d'aquí'n provingué, sens dubte, el que Eguren (7) l'assignés d'una manera general a la susdita centuria, cosa absurda, per quant en les genealogies hi són esmentats personatges que visqueren durant la centuria següent. Don Manuel Oliver y Hurtado (8) el suposa, en quant a la part de les genealogies, de mitjans del segle X; y abans el P. Traggia (9) l'havía situat cap a finals del mateix. En Sanpere y Miquel (10) considera, ab rahó, que la lletra del susdit còdex, en la part de les genealogies propiament dites, correspon a la primera meytat del XI (mentres que'n la d'altres cronologies correspon a la segona meytat); y'l senyor Serrano y Sanz (11) creu també que les genealogies foren copiades en l'esmentat volúm a principis del mateix segle.

Altres manuscrits mig-ivals de les genealogies

Altres dos manuscrits mig-ivals ens han tramès també, encara qu'ab qualques variants y notes interpolades, el text de les genealogies meyaneses.

L'un es un còdex en pergami qu'havía pertenescut a la Colegiata de San Isidor de León y que, després d'algunes peripecies, va anar a parar a Madrid a la biblioteca de la Real Academia de la Historia (12). Es aquest un cèlebre manuscrit (del qual el P. Masdeu (13) va arribar quasi a negar-ne l'existencia, tot dubtant positivament de la seva antiguetat) que conté entre altres coses la famosa crònica llatina del Cid (d'hont la publicà'l P. Risco) y qu'ha estat atribuït per Amador de los Rios (14), Blázquez (15) y Serrano y

(7) *Memoria descriptiva de los códices notables conservados en los archivos eclesiásticos de España* (1859), p. 96.

(8) *Forma, tiempo y circunstancias en que hubo de verificarse el nacimiento del reino de Pamplona*. (Discurs d'entrada a la R. Academia de la Historia. Madrid, 1836).

(9) *Discurso histórico sobre el origen y sucesión del reyno pirenaico*. («Memorias de la R. Academia de la Historia», t. IV).

(10) *Los orígenes del condado de Pallás y su historiador fray Francisco Llobet y Mas* («Revista de Archivos, Bibliotecas y Museos»).

(11) *Noticias y documentos históricos del condado de Ribagorza*.

(12) Signatura: 12, 23, 7. A, 189.

(13) *Historia crítica de España*, t. XX.

(14) *Historia crítica de la literatura española*, t. II, p. 174.

(15) *La Hitación de Wamba*. «Revista de Archivos, B. y M.».

Sanz (16) al segle XII y per Muñoz (17), Ewald (18), Mommsen (19), Barrau-Dihigo (20), Foulché-Delbosch (21) y Menéndez Pidal (22), ab més rahó, al segle XIII. Alguns dels autors esmentats han volgut identificar aquest manuscrit ab un que va indicar el P. Traggia atribuhintlo al segle XII y que llavors es conservava a Lleó; en cambi M. Cirot (23) refusa semblant identificació, però cal tenir en compte que la part principal de la seva argumentació, tendint a demostrar la distinció dels manuscrits lleonesos, està basada en una confusió del senyor Menéndez Pidal, rectificada després per aquest mateix en la nova edició del seu catàlech.

L'altre es també un manuscrit en pergami qu'havia format part de la biblioteca de don-Lluís de Salazar y Castro, ab la qual passà al Convent de Montserrat de Madrid y finalment a l'esmentada Academia de la Historia (24), sa actual possessora. Aquest còdex, que a més de les genealogies meyaneses, de la susdita crònica del Cid y d'altres cròniques contingudes també en el manuscrit de Lleó, porta encara altres textos històrics, correspon a les darres ríes del segle XV y presenta bastantes incorreccions de copia.

Manuscrits perduts

Tant M. Cirot com el senyor Bonilla (25) creuen qu'aquest manuscrit no es copia del lleonès, sinó qu'un y altre segueixen transcripcions intermitges, avuy perdudes.

Edicions de les genealogies

El P. Traggia fou el primer que publicà les genealogies navarro-aragoneses (bé que prescindint de les dels comtes de Gasconya, de Pallars y de Tolosa); per a l'edició se serví d'una copia

(16) *Noticias y documentos históricos del condado de Ribagorza.*

(17) *Diccionario*, Castilla, n.º 10.

(18) *Reise nach Spanien*, («Neues Archiv»).

(19) *Monumenta Germaniae Historica*, Auct. antiquis., t. XI.

(20) *Les origines du royaume de Navarre.* («Revue Hispanique», 1900)

(21) *Gesta Roderici Campidoeli.* («Revue Hispanique», 1909).

(22) *Catálogo de los códices de la Biblioteca Real*, t. V.

(23) *La Chronique Leonaise.* («Bulletin Hispanique», 1911).

(24) Colecció Salazar: G, 1.

(25) *Gestas del Cid Campeador.* («Boletín de la Real Academia de la Historia»).

que del text del còdex de Meyà n'hi va treure y li envià'l senyor Abbad y Lassierra, afeginthi en notes les variants del manuscrit de Lleó. Aquesta primera edició de les genealogies navarro-aragoneses ha estat reproduhida per Romey (26), Lafuente (27), Campion (28) y Jurgain (29). Don Manuel Oliver y Hurtado (30) y'l senyor Serranó Sanz (31) han editat les genealogies navarro-aragoneses, transcribintles de la copia del manuscrit de Meyà feta per Palomares. En Sanpere y Miquel (32) y M. Cirot (33) són els únics qu'han donat edicions completes de les genealogies; la del primer segons la susdita copia del manuscrit de Meyà feta per Palomares y la del segon basada en el text lleonès y anotada ab variants del manuscrit Salazar.

Principals autors qu'han utilisat les genealogies

Les genealogies meyaneses han estat utilisades per diversos historiadors. Segons el P. Traggia hauria estat Ambrós de Morales el primer dels historiadors moderns que les conegué (bé que no en son text primitiu, sinó en el del manuscrit de Lleó) y les aprofità, traduhintne un fragment (34). Potser En Zurita les havia conegudes també, car tal vegada s'hi referia quan, parlant dels primers reys navarresos, esmentava «una relación muy antigua de la sucesión de estos príncipes» (35).

El fragment de les genealogies traduhit per Morales fou utilisat pel P. Abarca (36), per Ohienart (37) y pel P. Moret (38), als quals han copiat ò contradit altres diversos autors. Molts dels edi-

-
- (26) *Historia de España.*
 - (27) *Historia eclesiástica de España*, (2.ª edició).
 - (28) *Ensayo apologético, histórico y crítico, acerca del P. Moret y de los Orígenes de la Monarquía Navarra.* (1.ª edició en 1892 y 2.ª edició dins el vol. 4 de «Euskariana»).
 - (29) *La Vasconie*, t. I.
 - (30) Discurs d'entrada a la R. Academia de la Historia.
 - (31) *Noticias y documentos históricos del condado de Ribagorza.*
 - (32) *Los orígenes del condado de Pallás* («Revista de Archivos» 1904).
 - (33) *La Chronique leonaise.* («Bulletin Hispanique», 1911).
 - (34) *Crónica general de España.*
 - (35) *Anales de la Corona de Aragón*, t. I.
 - (36) *Los reyes de Aragón en anales históricos.*
 - (37) *Notitia utriusque Vasconiae.*
 - (38) *Anales del reyno de Navarra.*

tors de les genealogies, abans esmentats, y també altres erudits moderns, com Dozy (39), Lafuente (V.), Simonet (40) y Codera (41), s'han servit més o menys d'elles. Però no tothom els hi ha otorgat igual confiança.

La qüestió de l'autenticitat y valor històric de les genealogies

Les opinions respecte l'autenticitat y valor històric de les genealogies meyaneses han estat molt diverses; haventhi entre les de llurs més entusiastes defensors y les de llurs detractors declarats qualques criteris intermitjos. D'una banda don Manuel Oliver y Hurtado les considera com una base segura per a la primitiva historia pirenenca, don Artur Campion diu d'elles que són l'únich raig de llum qu'arriba fins als primers temps de la monarquia navarresa, M. de Jurgain les ha qualificat de testimoni el més antich y'l més exacte que tenim sobre aquells temps, y'l senyor Serrano y Sanz opina qu'elles són la font més autorisada per a conèixer la successió dels antichs reys de Navarra, el document més fidedigne per a investigar l'origen dels Estats pirenenchs. En cambi M. August Molinier (42), va considerar les genealogies de Meyà com un document veritablement extrany del qual seria prudent no ferne massa cas, y M. Barrau-Dihigo (43), classificantles entre'ls documents suspectes, diu que no han de ser objecte de gran veneració y que cal prescindir d'elles. Y d'altra banda M. Poupardin (44) ha arribat a compararles injustament ab l'apòcrif famós, del privilegi d'Alaó.

Les dugues objeccions més serioses, les quals han estat formulades per M. Barrau-Dihigo, en contra de la utilitat històrica de les genealogies, són: d'una manera general, la de llur manca de cronologia; y particularment, en relació ab les genealogies de les dugues branques de la familia reyal navarresa, la de llur impresició respecte a quins foren, d'entre'ls nombrosos personatges qu'esmenten, els qui efectivament varen regnar. Aquesta segona objecció (encara qu'alguns de dits personatges son qualificats de reys) resta en part insoluble, per manca de termes prou segurs de comparació lo

(39) *Recherches sur l'histoire et la litterature de l'Espagne pendant le moyen âge*

(40) *Historia de los muzárabes.*

(41) *Estudios críticos de historia árabe española.*

(42) «Revue Historique», 1899.

(43) *Les origines du royaume de Navarre.* «Revue Hispanique».

(44) «Annales du Midi», 1899.

qual fa possibles tota mena de combinacions; mentres que la primera objecció podria salvar-se bastant, car per un sistema comparatiu de les dues genealogies navarreses entre si y ab les demés del còdex de Meyà y tenint en compte'ls diversos enllaços familiars que relacionen les unes ab les altres es possible d'arribar a situar en el temps, d'una manera aproximada, les diferents generacions enumerades per cada una d'elles.

A més d'ésser insuficients, les genealogies meyaneses, tal com ens han estat trameses pels manuscrits abans esmentats, contenen, ultra algunes equivocacions notories, certes petites transposicions prou clares, degudes indubtablement a errors de transcripció dels copistes en relació ab probables esmenes ò adicions qu'haurien estat anotades en el manuscrit original. Però parlant de transposicions en el text de les genealogies cal advertir, en cambi, que no sembla gens admissible l'enginyosa teoria de M. de Jaurgain, el qual suposa que'l primitiu treball hauria estat redactat sobre fulls eserits d'una sola cara, dos dels quals que començaven ab el nom de Sanxo Garcés haurien estat canviats distretament al cosirlos, perpetuantse després en les diverses còpies la consegüent transposició de text.

Epoca de redacció de les genealogies

També respecte l'època en que les genealogies foren redactades hi han hagut parers diversos. El senyor Ximénez de Embun (45) va considerarles com un de tants entreteniments monàstics dels segles XIII ò XIV. M. de Jaurgain ha atribuït també al segle XII la part de les genealogies relativa als comtes d'Aragó, mentres que la redacció de lo demés la fixa a mitjans de la desena centuria. Abans el P. Traggia havia suposat en quant a les genealogies navarreses, tal com estaven en el ms. de Meyà, dos èpoques diferents de redacció, situant la segona a ben entrat el segle X y datant encara de molt més tart una addició continguda en el manuscrit lleonès. També'l senyor Campión vol distingir en la elaboració de les genealogies navarreses diverses èpoques, la primera de les quals vindria a coincidir ab la primera meytat del segle X; mentres que l'addició del manuscrit de Lleó, darrer retloch de les genealogies, correspondria a mitjans del segle XI. El senyor Sanpere y Miquel ve a indicar que totes les genealogies del manuscrit de Meyà (apart d'altres cronologies posteriors del

(45) *Ensayo histórico acerca de los orígenes de Aragón y de Navarra.*

mateix còdex y prescindint de la addició del ms. de Lleó) foren escrites en el primer terç del segle XI (en temps de Sanxo el Major de Navarra); en cambi el senyor Serrano y Sanz situa llur redacció pels anys 980 a 990.

M. Barrau-Dihigo, ha estat el primer qu'ha formulat explícitament la distinció entre l'època en que fou escrit el manuscrit de Meyà, confós per alguns ab l'exemplar original de les genealogies, y la data de redacció d'aquestes que coloca cap a la fi del segle X.

Lloch de redacció de les genealogies

En Sanpere y Miquel considera que'l manuscrit de Roda ò de Meyà havia estat escrit a Navarra, país en el qual situa la redacció de les genealogies y d'altres de les cronologies posteriors contingudes en aquell còdex. L'opinió d'En Sanpere, basada en la predilecció que les genealogies mostren per les coses del reyalme de Pamplona, ha estat compartida per M. Barrau-Dihigo y pel senyor Serrano y Sanz.

El redactor de les genealogies

Mentres alguns autors, com En Sanpere y'l senyor Serrano, parlen de les genealogies del còdex de Meyà (apart, ben entès, de les altres cronologies y de la addició del manuscrit lleonès) com si fossin degudes a un sol redactor, altres erudits les suposen, com hem vist ja, confeccionades en distintes èpoques creyentes obra de redactors diversos. De totes maneres l'anònim els encobreix.

El senyor Campion suposa que seria un monjo navarrès; ò que al menys tenia plena conexença de certes coses de Navarra, el qui redactà la genealogia de la primera familia reyal de Pamplona. En cambi el senyor Serrano y Sanz creu respecte les genealogies meyaneses en general, que no varen ser escrites per cap monjo ni prenent per base documents monàstichs, sinó que foren fetes probablement per algun seglar que's va fonamentar en documents y noticies oficials que hi havia a la cort de Navarra (monarquia de la qual va tractar ab més extensió y preferencia que no pas dels comtes de Pallars, de Gascunya y de Tolosa), realisant el séu treball ab tota bona fè, car va estimarse més dexarlo incompleert, ab determinades llacunes, que no pas omplir-lo de noms falsos ò dubtosos.

Estudi còmparatiu de les geneologies de Meyà

L'estudi comparatiu de les distintes geneologies tal com estan en el manuscrit de Meyà, pot salvarles bastant de llur manca de cronologia y es un medi per descobrir y rectificar nombroses equivocacions de diversos historiadors.

Cal remarcar, per de prompte qu'en la primera geneologia navarresa ò de la familia Inyiga (com l'anomena Campión) els personatges que hi estan enumerats corresponen a sis generacions, mentres que'n la segona, ò sigui la de la familia Xeména, els respectius personatges (prescindint dels de l'addició del manuscrit de Lleó) formen sols tres generacions. Y vetaquí que pels diversos enllaços matrimonials entre individus d'una y altra familia (ò de les dugues branques d'una sola familia, segons volen alguns autors) apar manifestament que la darrera generació de la segona geneologia havia de ser coetanea ab la penúltima de la primera y seguint en un paralelisme ascendent resulta evident que la tercera generació de la primera geneologia, axò es la dels nêts d'Inyigo Arista, havia hagut de ser contemporanea de la primera de l'altra, ò sigui la dels dos germans Garcia-Xemenez y Inyigo-Xemenez. Axò donchs impossibilita en absolut, com ha remarcat ja'l senyor Serrano, de identificar el germà de Garcia-Xemenez ab l'Inyigo Arista de la primera geneologia, en la qual d'altra banda, no's troba may, entre'ls descendents barons d'aquest, el nom de Xemenez que tampoch ha estat atribuït a Inyigo Arista per les geneologies meyaneses, sinó per algun document més que suspecte.

La geneologia dels comtes d'Aragó abraça cinch generacions començant per Aznar-Galí I, el qual havia d'ésser contemporani d'Inyigo Arista.

La geneologia dels comtes de Pallars y Ribagorça consta de quatre generacions, de les quals les dues primeres coincidexen correlativament ab les dues últimes de la geneologia dels comtes d'Aragó y de la geneologia navarresa de la familia Xeména.

La geneologia dels comtes de Gascunya comprèn três generacions, de les quals la intermítja havia de ser coetania de l'última de la geneologia navarresa de la familia Xeména y de la penúltima de la familia Inyiga.

La geneologia de la primera familia reyal de Pamplona

La geneologia de la primera familia reyal de Pamplona comença ab Inyigo Arista (Aritza, segons Campión), el qual, si hem de creure al arquebisbe toletà Ruderich Ximenez, era procedent

del comtat de Bigorra y, al temps en que Castella, Lleó y Navarra eren devastats per diverses incursions musulmanes, vivia en les contrades dels Pirineus, d'hont va descendir després cap a la plana de Navarra lliuranthi moltes batalles, per lo qual obtingué d'ésser elegit príncep pels naturals del país. Això degué tenir lloch en el segon quart del segle IX. M. Jurgain y'l senyor Campion han tractat, ab força rahó, de situar el regnat d'Inyigo Arista entre 824-852.

Segons les genealogies de Meyà, Inyigo Arista hauria tingut un fill, García, y dugues filles: Assona (que va casarse ab Muza II, de la familia dels Beni-Casi) (46) y una altra que fou muller de García Malo (del qual tractarem més avall al parlar dels comtes aragonesos).

El cap de la segona generació en la genealogia de la familia Inyiga, es García Inyigez, el qual, hi está expressament qualificat de rey. Segons la major probabilitat, fou l'immediat successor de son pare en el govern del reyalme de Pamplona. M. Jurgain y'l senyor Campion, que intercalen, equivocadament, un suposat regnat de García Ximenez (personatge contemporani dels néts de Inyigo Arista), volen senyalar com a època de govern de García-Inyigez els anys 860 a 882.

Les genealogies meyaneses no consignen el nom de la muller de García-Inyigez, la qual, segons Ruderich Ximenez, se deya Urraca y era de sanch reyal. Els fills de García-Inyigez foren: Fortun, Sanxo y Oneca. Aquesta's va casar ab el comte aragonés Aznar-Gall II. De Sanxo Garcés (fill de García-Inyigez) les genealogies tampoch ens donen el nom de sa muller, però sí'l de son fill Aznar-Sanxez.

El cap de la tercera generació va ser Fortun-Garcés, casat ab Oria. Segons els autors aràbichs y l'arquebisbe Ruderich Ximenez, Fortun, després d'una batalla de 861, havia estat captiu a Córdoba uns vint anys. El període del séu regnat ve situat per M. Jurgain y'l senyor Campion entre 882 y 905. Així deuria ser ell lo que al any 900 tingué una entrevista ab el rey d'Asturies, Alfons III, el Gran; y sembla que ja vell fou destronat, retirantse llavors al monastir de Leyre, hont va morir a l'edat de 96 anys. El govern va passar a la familia Xemena.

Els fills de Fortun-Garcés foren, segons les genealogies: Inyigo, Aznar (que va tenir un fill anomenat Fortun); Velasco (que va tenir dues filles: Xemena y Toda), Llop y Oneca (la qual va contraure matrimoni primerament ab son cosí Aznar-Sanchez, del

(46) M. Dozy s'equivocà al creure que Assona s'havia casat ab Muza I (*Recherches*).

que tingué aquests fills: Sanxo, Toda y Sanxa: y després va casar-se en 867 ab el futur emir de Córdoba, Abdallà, del que tingué un fill: Mohamed ben Addallà, que fou el pare d'Abderraman III).

Cal remarcar ara també una altra omisió de les genealogies meyaneses, que no parlen de la reyna Leodegundia, filla d'Ordonyo I d'Asturias, la qual en la segona meytat del segle IX va casarse ab el rey de Pamplona, probablement Fortun-Garcés. Axò ho sabem per uns versos en llaor de la princesa, qu'estaven transcrits en el mateix manuscrit de Meyà, dels quals el conjunt d'inicials de les respectives estrofes diu: *Leodegundia pulcra Ordonii filia* y'i text sencer es com segueix:

VERSI DOMNA LEODEGUNDIA REGINA

Laudes dulces fluant tibiali modo
magnam Leodegundiam Ordonii filiam
exultantes conlaudemus manusque adplaudamus.
Ex genere claro semine regali
talís decet utique nasci proles optima
que paternum genus ornat maternumque sublimat.
Ornata moribus eloquiis claram
eruditam litteris sacrisque misteriis
conlaudetur cantis suabi inniferis vocis.
Dum facies eius rutilat decore
moderata regula imperat familiis
ornat domum ac disponit mirabile ordine.
Exultet persona cui extat nexu
conjugali tradita casta Leodegundia
placens Deo et amicis absque ulla macula.
Gaudete, gaudete simul persona
et cuncti ejus famuli matrone substantiam
dulci voce conlaudete proferentes canticum.
Un vigeat longo feliciter evo
filiorum filios videat incolomes
gaudeatque cum amicis exorate Dominum.
Nervi repercussi manu cithariste
tetracordon tinniat armoniam concitet
ut resonent laudes dulces domine Leodegundie.
Dum lira reclangit tibia resonat
Pampilone civibus melos dantes suaviter
recitantes in concentu laudent Leodegundiam.
Innovetur semper memoria eius
que proximos diligit fideli proposito *

suos obtans hac externos ut pariter diligant
Audiant propinqui cari et amici
gratulantes digniter prorumpant in iubilum
patris decus et doctrinam proles electa tenet.
Pulcerrima nimis audi modulamen
tibiale dulciter quod electo . . .
deprecantes deprecamur ut famulos audias.
Ut valeas felix et servias Deo
gubernesque pauperes protegasque orfanos
mundi quoque gratulentur te habentes dominam.
Lumen verum Dei te ubique tegat
et tenebre fugiant semperque resplendeas
observando legem sanctam summo Deo placeas.
Concentu parili resonante cuncti [bu]s
cantu . . . tibia ut decet
audiant et gratulentur qui te semper
Res leta canora resonat in aula
musculis carminum et regalis pacis . . .
preparatur ut regina potum suavem glutiat.
Ad exillarandam faciem decoram
preparentur famuli infunda poculo
ambroseum sucum braci ut letetur affatim.
Obtentur amici ac sodales optimi
convibeque regii resedeat pariter
. onetur mente omnes ex opimis ferculis.
Regalis dum cibus rite preparatur
signo Christi omnia consecrata fercula
. inquiratur more pio cuneos semper pauperos.
Diu pauper reffectus cibus principantis
deprecatur Dominum pro salutē . . . principum
tunc Redemptor aure pia invocantes adiubat.
Occurrant cantores suaves melos dantes
in conspectu omnium rite consedentium
conlaudetur nomen Dei cuius iussu vivimus
Nullius scurranii hic resonat verba
abiit omne barbarum ga . . . ita . . . scandalum
sed edentes hac potantes laudemus Altissimum.
Incipiat cantor percutiens lyram
aut verberans cymbalum entu cunctorum
conlaudere regem Deum Rectoremque omnium.
I . . . nunc promat laudes carmen nostrum
cuius nutu omnibus datum extat . . .
vinculum caritatis clare Leodegundie.

Feliciter vivas in Christo placeas
placatum possideas regnum tibi traditum
... nullus hostis ac adversus contra te victoriet.
Idonea semper sis ad observandam legem
Dei inelleamque humiles
mansuetos ac modestos ad regnum perpetuum.
Limen domus Dei mansueta mente
alacrique animo frequentare piissime
... lacrimando et orando deprecare Dominum.
I dulces laudes hac precepta vite
aure mentis audies que Redemptor
observarique precepit his qui eum diligunt.
A in domino Deo domina Leodegundia
et post longa tempora regnum Christi
consequeris cum electis omnibus. Amen.

Aquesta reyna Leodegundia podria ser que—com vol Abbad y Lassierra—s'hagués retirat al claustre al ensems que són presumpte marit Fortuny-Garcés, i que fos la mateixa Leodegundia que l'any 912 estava en el monastir de Bobadilla, prop de Samos (Galicia) (47).

La quarta generació de la genealogia de la familia Inyiga es la dels fills de Fortuny-Garcés, dels quals el més gran devia ser Inyigo-Fortun. Aquest, que va estar enllaçat ab la familia Xemena, per son matrimoni ab Sanxa, filla de Garcia-Xemenez, tingué un fill: Fortuny, i dugues filles: Auria y Llopa.

El cap de la quinta generació fou Fortuny-Inyiguez, el qual va tenir dos fills: Garcia y Inyigo, y una filla: Sanxa.

Aquests constitueixen la sexta generació y ab ells acaba la genealogia de la primera casa reyal de Pamplona.

La qüestió de la relació originaria entre la primera y segona dinastia navarresa

Han volgut suposar diversos autors que la familia Inyiga y la Xemena no eren en realitat sinó dugues branques d'una sola familia. Però descartada, per la gran distancia de temps, la possibili-

(47) Segons l'explicit d'un còdex ovetense de la biblioteca de l'Escorial (signatura: J-A-13) que diu així: «O vos omnes qui legeritis hunc codicem mementote clientula et exigua Leodegundie qui huic scripsi in monasterio Bobatelle, regnante Adefonso principe in Era DCCCCLI. Quisquis pro alium oraverit, semetipsum Domino commendat».

tat de que Inyigo-Arista y García-Xemenez fossin germans, jo no veig altra manera presumible (no dich pas probable) d'enllaçar les dugues families per una ascendencia comú, sinó suposat qu'entre les varies omissions de les gènealogies de Meyà pogués haverhi també la d'algun altre fill de Inyigo-Arista, qu'hagués sigut pare de García-Xemenez y de Inyigo-Xemenez, al qual en tal cas haurien d'anomenar Xemen-Inyigez. Axò es pura hipòtesis; però, cal remarcar, qu'en la família Xemena, tal com ve enumerada en les genealogies meyaneses, s'hi troven dos individus barons que porten el nom de Inyigo.

La gènealogia de la segona casa reyal de Pamplona

Comença la genealogia de la segona casa reyal navarresa dient que García-Xemenez y Inyigo-Xemenez foren germans. Evidentment llur pare's digué Xemen.

García-Ximenez, al qual alguns, basantse'n diplomes apòcrifs, han volgut atribuhir la dignitat reyal, va estar casat primerament ab Oneca, ab la qual tingué un fill: Inyigo, y una filla: Sanxa; y després (segons el senyor Serrano abans de 885) va contraure nou matrimoni ab Dadildis, germana del comte Ramon I, de Pallars y Ribagorça († 916), ab la qual tingué dos fills: Sanxo y Xemen.

Inyigo-Garcés va casarse ab Xemena, filla de Velasco-Fortun, de la família Inyiga; llurs fills foren: García (mort a Liedena), Xemen, Fortun y Sanxo (que fugiren tots tres a Córdoba), y Toda. La germana de Inyigo-Garcés, Sanxa, es va casar ab Inyigo-Fortun, de la família Inyiga, y després ab el comte aragonès Galí-Aznar II. Inyigo-Garcés es qualificat de rey en les genealogies; axò s'explica pel sistema sunàrquich indicat per D. Manuel Oliver.

El qui inaugura, però, efectivament, el poder reyal en la família Xemena sembla que fou Sanxo-Garcés, *optime imperator*, segons les genealogies; el qual regnà durant vint anys y morí en 925. Sa muller fou Toda, filla d'Aznar-Sanchez, de la família Inyiga y d'ella va tenir al menys un fill: García, y cinch filles: Oneca, Sanxa, Urraca, Velasquita y Orbita; de les quals la primera fou, segons les genealogies, la muller d'Alfons IV, de Lleó, y mare d'Ordoño el *Malo*, però com aquesta's deya Xemena (48) podria ser que al casarse cambiés el nom, adoptant el de família, ò bé cal afegir encara (però axò no sembla tan probable) un'altra filla anomenada Xemena a la llista de les de Sanxo Garcés I, y suposar

(48) Florez, *Reinas católicas*, t. I.

que'l redactor de les genealogies en va confondre dues en una. La segona de les filles de Sanxo Garcés I, Sanxa, va ser la darrera muller del rey de Lleó Ordoño II († 924), però aquest matrimoni, que fou contret a finals del any 923, durà pocs mesos y Sanxa, va tornar-se a casar ab el comte alavés Alvar Harremeliz y poch després, segons les genealogies hauria celebrat encara terceres nocces ab el comte de Castella, Fernan Gonzales; però com qu'aquest en 912 ja estava casat ab Sanxa, aquesta ha de ser distinta de l'altra filla de Sanxo Garcés I. La tercera de les filles d'aquest fou Urraca, casada (des d'abans de 932) ab el rey de Lleó, Ramir II, del qual segons les genealogies tingué un fill: Sanxo, y una filla: Elvira (la qual fou monja); mentres que Ordoño, fill primogènit de Ramir II, nasqué d'un'altra muller d'aquest monarca. Velasquita, altra de les filles de Sanxo-Garcés I, va casarse primerament ab el comte Momi de Vizcaya (49), del qual tingué tres fills: Aznar, Llop, y Sanxo; després contragué nou matrimoni ab Galí, fill del comte ribagorçà, Bernat I († 950); y finalment es va tornar a casar ab Fortuny-Galindez. Un'altra filla encara va tenir Sanxo-Garcés I fóra de matrimoni: es digué Llopa y fou mare de Ramon de Bigorra.

El germà de Sanxo-Garcés I, Xemen-Garcés († 931), fou marit de Sanxa-Aznares, germana de la reyna Toda; axí foren dos germans casats ab dues germanes. Xemen y Sanxa tingueren dos fills: García y Sanxo; el segon hagué per muller una tal Quixilo.

García-Sánchez, herèu de Sanxo-Garcés I, es el representant principal de la tercera generació de la genealogia Xemena, de que venim parlant. Estigué casat ab Endregoto-Galindez, filla del comte aragonès Galí-Aznar II; y la data de la seva mort pot situarse aproximadament, cap al 970.

Les variants y addicions en les genealogies navarreses del manuscrit lleonès

En el manuscrit lleonès, com també en el manuscrit Salazar, el text de les genealogies, en general, difereix del còdex de Meyà en algunes variants, degudes principalment a distraccions de transcripció, y en diverses petites interpolacions (sovint desencertades) que semblen ser notes marginals d'algun dels manuscrits intermitjos avuy perduts, les quals haurien estat incorporades al text primitiu pel respectiu copista; però a més hi hà una transposició relativa a la familia comtal de Pallars y certa addició enganxada a

(49) Labayru, *Señorio de Bizcaya*, t. II, dubta d'aquest comte.

seguit de la genealogia de la segona familia reyal de Pamplona. Aquesta addició, escrita ben sencera, sens dubte, en algun dels manuscrits intermitjos aludits, degué passar al manuscrit lleonès y després al manuscrit Salazar, d'una manera incompleta, per una altra de tantes distraccions de copia, havent sigut saltats els paragrafs en que devia ferse l'enumeració de la descendencia de Garcia-Sánchez I, y resultant llavors ajuntada immediatament ab'la fi de la segona genealogia meyanesa la part de l'addició relativa a Garcia-Sánchez II, el Tremolós, qu'axí va restar confós ab el primer, ò sigui ab son avi. Aytal addició degué ésser redactada en la segona meytat del segle XI.

Relació de les genealogies navarreses ab la crònica lleonesa

En la forma com estàn en el manuscrit de Lleó, les genealogies navarreses varen ésser aprofitades en l'elaboració de la crònica lleonesa continguda en aquell mateix volum y editada recentment per M. Cirot. Axís aquesta explica'ls matrimonis de les filles del rey de Pamplona Sanxo-Garcés I, y parla dels ascendents, y de la muller de dit monarca de manera igual com ho fan les genealogies navarreses del manuscrit lleonès donantli també equivocadament el sobrenom d'Abarca y confonent axi mateix, en tractar dels reys posteriors, Garcia Sánchez I, ab el Tremolós, saltantse igualment dues generacions intermitges (les de Garcia-Sánchez I y Sanxo Garcés II). Cal advertir que la crònica lleonesa va fer ja marcadament la distinció entre Inyigo-Xeménez, oncle de Sanxo-Garcés I, y Inyigo-Arista, besavi de la reyna Toda.

La genealogia dels comtes d'Aragó

La genealogia meyanesa dels comtes d'Aragó comença ab Aznar-Galí I, evidentment fill de Galí o Galindo. Alguns han volgut confondre aquest ab un comte de Cerdanya esmentat per Dozy ab el mateix nom y altres autors han tractat d'identificarlo ab un Galindo Belascotenes, esmentat en la genealogia, suposant que era'l mateix que Abenbelascot (fill de Velasc), senyor de Cerdanya, contra'l qual Abderraman I, va fer una expedició en 779. Aytals identificacions son completament hipotètiques. En quant a Aznar-Galí I, els senyors Oliver y Campion volen que sigui'l mateix comte Aznar que juntament ab el comte Eblo en 824 fou enviat per Lluís el Piadós ab un exèrcit a Pamplona, segons els Anals franchs, els quals expliquen que de retorn aquells comtes

foren derrotats pels montanyenchs (aliats probablement ab els moros) valentli a Aznar son parentiu ab els vencedors perque'l dexessin anar en llibertat, mentres Eblò fou enviat a Còrdoba; en cambi'l senyor Serrano suposa que l'Aznar de la expedició de 824 seria potser el comte de la Gascunya citerior, del mateix nom, que fou ajusticiat en 836 segons els Anals Bertinians.

Les genealogies esmenten dos fills y una filla d'Aznar-Gali I, anomenats respectivament: Centul, Galí y Matrona. M. Calmette ha demostrat, però, que Aznar degué tenir un altre fill: Sunifret; y un'altra filla: Eylo. Segons les genealogies, Matrona fou muller de García Malo, fill de Galindo Belascotenes (del que abans he fet alusió) y d'una ta' Fakilo. García, enfadat ab els Aznarez perque'l varen befar (ò més probablement, com suposa M. Cirot, perque Centul y Matrona varen cometre incestuós adulteri) va matar a Centul y va repudiar a Matrona, pactà aliança ab els moros y ab Inyigo-Arista, ab una filla del qual va casarse, y llansà del comtat d'Aragó a Aznar. El senyor Campion indica que axò degué ocórrer abans de 824. En quant a García Malo alguns erudits han tractat d'identificarlo ab un García que morí a la batalla de Mont-Laturce (vers 860) y que segons la crònica del Pseudo-Sebastià seria gendre de Muza II; essent, però, fàcil de suposar en dita crònica una equivocació respecte'l parentiu entre García Malo y Muza II, que segons les genealogies haurien d'haver estat concunyats. Quan Aznar-Gali I se trobà desposelit de son comtat d'Aragó (del qual suposa'l senyor Campion que hauria estat investit per Carlemany) diuen les genealogies que se'n anà a França a implorar la protecció d'aquell emperador el qual va encomenarli'ls territoris de Cerdanya y Urgell. Si axò no es completament exacte, tampoch es pura llegenda. Sembla fòra de tot dupte que Aznar-Gali I, fou efectivament comte d'Urgell y Cerdanya en el segle IX (segons corrobora un document de 863) però no en temps de Carlemany, sinó en l'època del imperi de Lluís el Piadós. Tal com ha proposat M. Calmette (50), en la serie dels primers comtes d'Urgell cal situar Aznar després de Frédol, que sembla ho era en 815. La pèrdua del comtat d'Aragó y la obtenció del d'Urgell per Aznar-Gali I, poden, donchs, ésser datades aproximadament dels primers anys de la tercera dècada del segle IX. Cal tenir en compte que, més tart, fou fàcil per al genealogista la confusió entre'ls dos emperadors: Carlemany y Lluís; y que la pro-

(50) *Les premiers comtes carolingiens d'Urgel*, («Melanges d'archéologie et d'histoire de l'Ecole française de Rome», t. XXII).

pensió a atribuir fets y personatges a l'època del primer, l'emperador per antonomasia, fou una cosa natural en la que incorregueren fins y tot cronistes de temps no gayre allunyat, com el mateix monjo de Saint-Gall (51), el qual, per exemple, feya regir l'església de Metz en temps de Carlemany pel bisbe Drogó, qui no fou promogut a l'episcopat fins el 823.

Aznar-Galí I, degué morir dintre la quarta dècada del segle IX, car en 839 son fill Sunifred era ja comte d'Urgell.

Galí-Aznar I, representant principal de la segona generació de la genealogia aragonesa, sembla que recobrà'l comtat d'Aragó. No sabem el nom de sa muller; però sí que tingué al menys un fill anomenat Aznar.

Aznar-Galí II, que constituheix la tercera generació, va casarse ab Oneca, filla del rey de Pamplona García-Inyiguez, y tingué dos fills: Galí y García, y una filla, Sanxa; aquèsta va ser muller del rey moro d'Osca Mohamed-Ataül, (52) ab el qual tingué diversos fills (Abdelmelik, Fortuny, Muza y Velasquita).

Galí-Aznar II, cap de la quarta generació de la genealogia aragonesa, es va casar primerament ab Acibella, filla de García-Sánchez, comte de Gascunya, de la qual tingué'ls següents fills: Redemptus (que fou bisbe), Miró y Toda, muller del comte Bernat I de Ribagorça (†950); després contragué nou matrimoni ab Sanxa, filla de García-Xeménez de Navarra (qu'havia estat casada anteriorment ab Inyigo Fortun), de la qual va tenir dugues filles: Velasquita y Endregoto, muller aquesta segona del rey García-Sánchez I de Pamplona. Galí-Aznar II, engendrà fora de matrimoni, a Guntiscle (que's casà ab Oria), Sanz, Velasc, Bauzo y Aznar.

La genealogia dels comtes de Pallars y Ribagorça

La genealogia dels comtes de Pallars-Ribagorça comença ab Ramon, primer comte autònom que governà'ls dos territoris units encara (53). Fou oncle del rey Sanxo-Garcés I. Ramon I, va morir vers 916. Sembla que sa muller s'anomenava Guiniguentes y era filla d'Aznar-Donat. Les genealogies meyaneses esmenten qua-

(51) Halphen: *Etudes critiques sur l'histoire de Charlemagne*. («Revue Historique» t. 128)

(52) Codera, *Mohamet Ataül, rey moro de Huesca* («Colección de estudios árabes»).

(53) Vallis Taberner, *Els orígens dels comtats de Pallars y Ribagorça*.

tre fills de Ramon I, que's deyen respectivament: Bernat (†950), Miró, Llop y Isarn (†953); però cal afegirne un altre: Ató, que fou bisbe de Pallars (†955).

A la mort del comte Ramon I de Pallars y Ribagorça aquests dos territoris varen restar dividits, formant dos comtats distints. Cal remarcar que les genealogies meyaneses no fan esment dels comtes de Pallars, successors de Ramon I, concretantse a enumerar la successió d'aquest a la Ribagorça, país que a principis del segle XI fou anexionat a Navarra.

Axis Bernat I de Ribagorça, que no sembla pas haver estat el primogènit de Ramon I, resulta en les genealogies meyaneses el representant principal de la segona generació de la familia dels Pallars. Bernat contragué matrimoni ab Toda (filla de Galí-Aznar II, comte d'Aragó) y tingué dos fills: Ramon y Galí (aquest es va casar ab Velasquita, filla del rey Sanxo-Garcés y viuda del comte Momi de Biscaya) y una filla: Ava.

El comte Ramon II de Ribagorça estigué casat ab Garcendis, filla de Guillèm García, comte de Fesenzac. Cal advertir que les genealogies no consignen el nom de dita comtesa. Els fills de Ramon y Garcendis segons les genealogies foren: Unifred, Arnau, Isarn, Ava (aquesta's va casar abans de 971 ab el comte de Castella García Fernández). Però a més d'aquests sabem que Ramon y Garcendis varen tenir un altre fill: Odisend (bisbe de Roda) y un'altra filla: Toda. Ramon II de Ribagorça morí vers 970, y'ls seus fills (exceptuats Odisend y Ava) un darrera l'altre varen regir el comtat, del qual sabem, no pas per les genealogies, qu'a la mort de Toda, en els primers anys del segle XI, fou heretat per Guillèm Isárnez nebot d'aquesta, fill natural d'Isarn, y que després de la mort de Guillèm (1018) passà al poder del rey Sanxo Garcés III de Navarra.

La genealogia dels comtes de Gascunya

La genealogia dels comtes de Gascunya tal com estava consignada en el còdex de Meyà, no ha estat publicada més que pel senyor Sanpere y Miquel; per axò quasi no ha estat fins ara ni utilisada ni comprovada. Comença ab García-Sánxex, que no es altre que'l que segons M. de Jurgain ha tingut el sobrenom de Curvat, y que fou comte de Gascunya durant el primer quart del segle X. La filiació que voldria suposar M. de Jurgain d'aquest comte respecte Sanxo-Xeménez y Quisilo es impossible, donat qu'aquests han de correspondre a l'època dels fills de García-Sánxex; aquests foren: Sanxo, Arnau y Guillèm (aquests tres esmentats també en una genealogia dels cartularis d'Auch y de Lascar), Endregoto,

Acibella (casada ab Galí-Aznar II, comte d'Aragó) y altra noya (muller de Pons, comte de Tolosa; la qual seria probablement Garsendis).

Sanxo-García, cap de la segona generació de la genealogia meyanesa dels comtes de Gascunya, tingué, segons aquesta, els següents fills: García, Sanxo, Guillèm, Gundebald, Aciulla (muller de Llop García) y Llucia, dels quals el primer degué morir *abans que son pare*.

Arnau García, fou, segons M. de Jaurgain, el fundador de la branca dels comtes d'Astarac († vers 960) y va tenir segons les genealogies de Meyà dos fills: García y Lluis, y una filla: Girisenda (muller de Ramon de Bigorra).

Guillèm García, fou, el fundador de la branca dels comtes de Fesenzac; va tenir segons les genealogies meyaneses, els següents fills: Ramon, Ostin, Fredol (comte de Gaure), Bernat (cap de la branca dels comtes d'Armagnac) y la que fou muller de Ramon II de Ribagorça (el nom de la qual en les genealogies restà en blanc però sabèm documentalment qu'era Garsendis).

Dels fills de Sanxo García l'herèu (y per tant el representant principal de la tercera generació d'aquesta genealogia gascona) fou Sanxo, mort sense descendencia vers 961; al qual va succehir son germà Guillèm-Sanxez, († vers 997) que fou també comte de Burdeos. L'altre germà d'aquests: Gundebald, fou bisbe de Dax y arquebisbe de Burdeos y morí vers 992.

Aquesta genealogia gascona essencialment exactissima, segons surt comprovat per sa comparació ab l'estudi de M. de Jaurgain (que no la va utilisar), afegeix encara qualques noms que no eren coneguts per altres documents y n'omet algun que no resulta ser dels més importants.

La genealogia dels comtes de Tolosa

La dels comtes de Tolosa, es de totes les genealogies del còdex de Meyà la més breu y incompleta; y encara està adulterada per haverhi situat malament la transcripció d'alguna nota marginal del exemplar primitiu. Comença ab Pons (que no deu ser altre que'l comte Ramon Pons, que segons els historiadors del Languedoc morí vers 950) el qual va casarse ab una filla de García Sanxez comte de Gascunya (que potser era la comtesa Garsendis que per documents se sab fou muller de Ramon Pons).

La genealogia meyanesa parla solsament d'un fill del comte Pons, anomenat Ramon; però axò es prou interessant per si pot con-

tribuhir a refermar l'opinió emesa per diversos erudits antics y combatuda pels autors de la *Histoire générale de Languedoc* (54) de que l'herèu immediat de Ramon Pons en el comtat tolosà's deya també Ramon. Ab aquest crech qu'acaba propiament la genealogia tolosana del còdex de Meyà, l'autor de la qual degué dexar en blanch probablement la referencia als descendents d'aquest comte Ramon, fill de Pons (com ho havia fet també respecte de Guntiscle, fill natural de Galindo-Aznar II d'Aragó). Una nota original del exemplar primitiu de les genealogies resultà doblement transposada al ésser transcrita en el còdex de Meyà: un troç d'ella ocupant el blanch relatiu a la descendencia del comte tolosà Ramon, fill de Pons, y la resta posada a continuació de la llista dels reys de França.

Rectificació de les notes transposades en les genealogies

¿Ahont cal situar els dos personatges, Ramon y Vicus, d'aquesta primitiva nota original transposada en la copia? No m'atreviria pas a dirho. L'època en que visqueren degué ser a finals del segle IX y primer quart del X, car Ramon morí a Carazo, potser a la batalla lliurada allí pels volts de 929 (55), y'l bisbe Vicus, deu ser algun dels bisbes d'aquella època que tenien per nom Oviecus, (el de Lleó ò'l d'Oviedo) (56). No cal donchs, enllaçar aquests dos personatges, ab la casa comtal de Tolosa, sinó que més aviat devien tenir relació de parentiu ab la familia reyal asturo-ileonesa ò ab el comte de Castella, Fernan González.

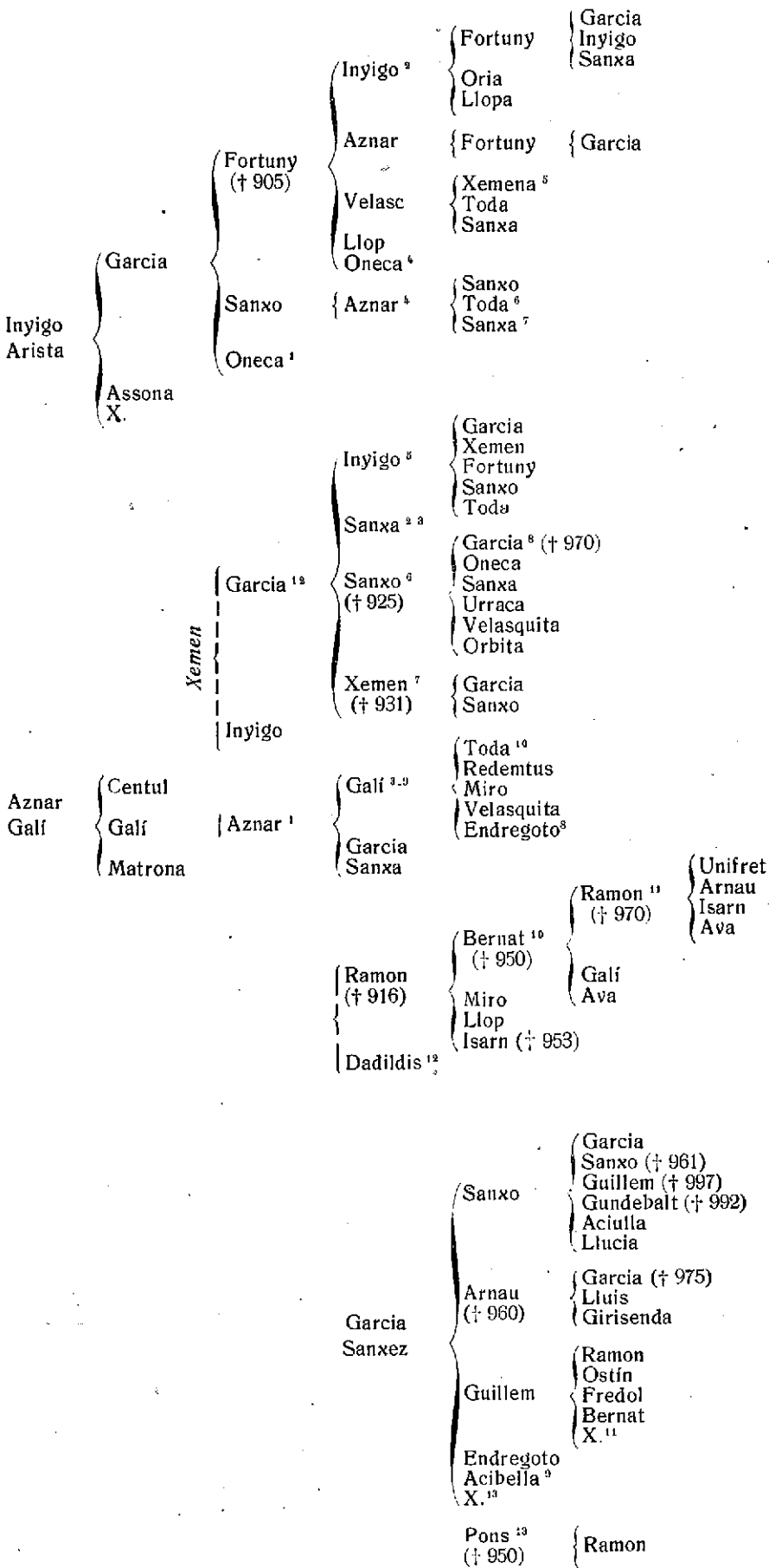
Perdonèu, senyors, aquesta àrida disquisició genealògica; em faig càrrech de qu'haurà resultat poch delitosa. Però'm donaré per satisfet si, esvahint recels y dubtes, arribo a refermar en vosaltres el convenciment de la veracitat substancial de les genealogies de Roda ò de Meyà y de llur utilitat històrica per a l'estudi de les principals families reys y comtals que governaren en les regions del centre y occident del Pirinèu entre la novena y desena centuries.

(54) Nota VIII, en el tom iV de l'edició Privat.

(55) Férotin, *Histoire de l'abbaye de Silos*.

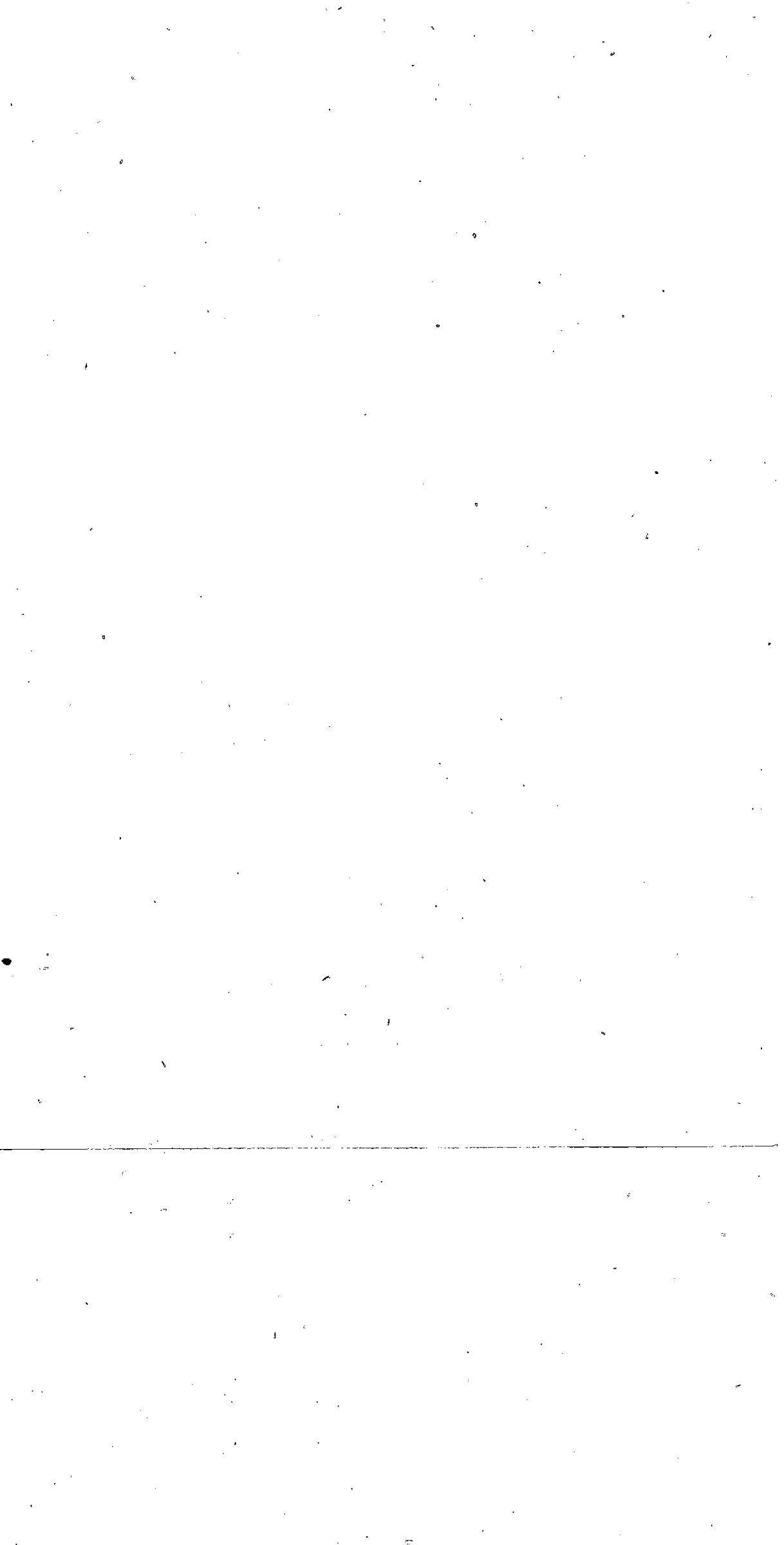
(56) Florez, *España Sagrada*, t. 34 y 37.

Taula comparativa de les genealogies de Meyà

Algunes de les dates són aproximades.

Els matrimonis entre individus d'aquestes famílies són indicats per mitjà de números, iguals en el marit y la muller.

CONTESTACIÓ

DE

D. FRANCESCH DE BOFARULL Y SANS

SENYORS ACADÈMICS:

Benvingut sia a nostre antich y modest casal l'acadèmich elet don Ferran Valls y Taberner, doctor en Dret y en Historia, Arxiver-Bibliotecari, Oficial del Arxiu de la Corona d'Aragó.

Els títols designats y'ls treballs propis y inherents a les carres facultatives esmentades l'han fet merexedor, en plena joventut, de la proposta a favor séu de la vacant d'acadèmich de número que nostre bon consoci l'Arquedlech Joan Rubio de la Serna dexà, proposta verament presentada ab convicció, per nostres desapareguts companys D. Guillèm M.ª de Brocà y Montagut, autor de la «Historia y les institucions del Dret català», y D. Joseph Pella y Forgas, autor de «El código Civil de Cataluña». (1)

De la joventut catalana contemporània es el Sr. Valls y Taberner un dels més entusiastes per la historia de Catalunya y ha portat en auxili de la ciencia jurídica elements importants per al estudi del Dret Català, socavat al jorn present per los juriconsults centralistes. Es per tant pertinent, en nostres corporacions, de quan en quan, la elecció d'homes que porten en cartera, acopis suficients per a la defensa de nostres drets.

L'acadèmich elet D. Ferran Valls ja en l'any 1915 sota'l títol «Textos del dret Català», publicà'l primer volum que comprèn els Privilegis y ordinacions de les Valls Pirenenques, y's concreta al estudi de tot lo referent a la Vall d'Aran. El segon volum tracta de tot lo referent a les Valls d'Aneu, Vallferrera y Vall de Querol y'l

(1) L'any 1918 va ésser fatal a la nostra Corporació per la pèrdua d'aquests dos il·lustres historiadors y juriconsults catalans.

tèrcer tracta de la Vall d'Andorra; treballs que tenen per objecte facilitar l'estudi y conèxement d'un conjunt de documents relatius al dret, organització, costums y franqueses de les Valls Pirenèques Catalanes, durant l'edat mitjana. Respecte a la Vall d'Aran en una extensa introducció inicia la soberania de la casa de Barcelona sobre l'Aran en 1175, fet demostrat per altres autors; y partint d'aquest text, continua comentant les transformacions que segueixen fins l'any 1471 en que Joan II aproba y confirma un tractat fet per els homes de la Vall d'Aran ab els del comtat de Comenges.

En los Estudios Universitaris Catalans publicà «Els orígens dels comtats de Pallars y Ribagorça»; en lo «Bulletin Hispanique» tractà de les Relacions familiars y polítiques entre Jaume el Conqueridor y Alfons el Savi; en la revista «Le Moyen age», donà a conèixer una carta important de Guillèm Durant al rey Jaume II y en la tesi del doctorat de Dret disertà sobre les costums de Lleyda y son autor Guillèm Botet.

No es de estranyar, que ab l'acopi dels treballs citats y'ls propis de sa carrera el nou Acadèmic s'hagi trobat propici per al desenvollop del tema escollit sobre les «Geneologies de Roda ò de Meyà», treball enuós y difícil, per referirse als primers segles de la Reconquista (VIII y IX), quan al crit de independència, els capdells dels pobles (després regions) apareixien en diversos punts de la Península Ibèrica y, paulatinament, anaren constituint les Nacionalitats y es més difícil el tema per tot lo referent a la cronologia y a la successió de les dinasties, quals noms, confosos y repetits, donen lloch a erros de transcendència.

Exemple patent es la genealogia magna dels Comtes de Barcelona, a la que acompanyà altra cronològica, empresa de fatigosa tasca, que sols podia executar l'autor dels «Condes de Barcelona vindicados», l'infatigable arxiver que va dedicar sa trista vida al profit y honra de sa terra natal.

De la confusió dels segles VIII y IX, apareix primer la dinastia asturiana, en l'any 718; quan Pelayo fill de Fabila, duch de Cantabria y nét de Chindasvinto fou elet Rey pels gods y espanyols retirats en les montanyes d'Asturies, fugint de la invasió dels serrahins.

Del segle VIII al IX, surgeix la dinastia Pirenèca y del embroll dels comtes Garci Ximénez (rey de Sobrarve), de son fill Garci Inyiguez (758-802), de Fortuny García (802-815) aparexen Sancho García y Gimèn García, dels que no's precisa la successió declarada incerta per alguns autors.

Comença'l nostre disertant l'estudi y desarrollo de la Genealogia de Roda ò de Meyà, ab la dinastia Pirenenca iniciada y començada per Inyigo Arista (828) tronch de la dinastia de Navarra, cristià god, que capitanejant l'exèrcit, compost dels naturals y'ls vascos retirats en les valls dels Pirineus, y dels refugiats en les montanyes d'Aragó per Sobrarve y Ribargorsa, al crit de patria y llibertat derroten l'exèrcit sarrahí manat per sos governadors.

Al afegir un nou estudi a la serie dels treballs que des de mitjans del segle XIX han estat publicats, sobre'ls orogens dels estats cispirenaychs en relació ab les genealogies de Meyà, el nou acadèmich s'ha servit dels aclariments que respecte aquesta qüestió havien anat aportant els diversos investigadors precedents: els germans Oliver, En Campion, M Jaurgain, M. Barrau-Dihigo y En Serranó y Sanz principalment. Ha anat eliminant, d'altra banda, algunes de les confusions que encara quedaven per rebutjar y ha pogut aduhir algun document nou de certa vàlua, com es el vers epitalàmich en honor de la reyna Leodegundia. Resten encara, certament, punts obscurs en relació als quals el disertant no ha trobat prou elements per a resòldrels ab claretat y d'una manera definitiva. Potser ab el temps podrà algú altre perfeccionar encara el conexement d'aquests problemes; mentrestant podèm congratularnos de que s'hi hagi progressat mal sigui tan sols un pas més.

Al terminar l'acadèmich D. Ferran Valls la lectura de la Genealogia, qu'ell qualifica de *àrida disquisició*, dona les gracies y sollicita el perdó dels presents, per lo teina escollit, ab lo que ve a confessar inconscientment que entre'ls mèrits y virtuts que posseheix te'l de la paciència qu'es el principal que deu tenir l'investigador històrich y l'arxiver.

Com a tal, y també com lo més vell de tots els acadèmichs, agraheixo y us do les gracies més expressives per la honra d'elegirme per aquest acte de recepció en aquesta Academia, en nom de la que y de tots, vos do la més carinyosa benvinguda.